

Лето је још једном са собом донело рат у Европи. Упад Русије у Грузију сместа је изазвао поређење са Хитлеровим растурањем Чехословачке 1938. године и Брежњевљевим гушењем Прашког пролећа 1968. године. Али би боља историјска аналогија могла да се успостави са јулом 1914. Ма колико да је мрско понашање Русије, и ма колико биле племените наше намере у подржавању демократије у Грузији, ми – Сједињене Државе – допринели смо драми која поново ствара свет у коме је све опасније живети. Понудили смо безрезервну подршку једном шармантном али непромишљеном лидеру, који је своју локалну националистичку агенду прикачио за нашу промоцију демократије широм света.

Након прорачунате, бруталне и претеране реакције Русије на покушај председника Сакашвилија да наметне грузијску контролу над Јужном Осетијом, стекао се утисак да је поновно захлађење у руско-америчким односима скоро неизбежно - нешто што се није десило још од почетка осамдесетих. Руско-америчка сарадња у важним областима као што су нуклеарна енергија у мировне сврхе, антитероризам, забрана трговине дрогом, истраживање свемира, и другим, већ је угрожена. Као да се догађаји убрзано одигравају по већ утврђеном сценарију ка конфликту.

Шта је то довело до овакве збрке? И још важније, како да се извучемо из тога? Влада мишљење да Русија регресира ка понашању налик оном из експанзионистичке империјалне совјетске Русије. Ово објашњење посебно привлачи политичаре који се труде да објасне свет након Хладног рата, с посебним освртом на демократску владавину и сарадњу с Русијом. Сагледавати кризу у Грузији и, на већој сцени, неуспех светског поретка након Хладног рата, као резултат хиљадугодишње руске аутократије, уљуљкујуће је и утешно. Управо зато се морамо запитати у којој мери смо ми допринели оваквом стању ствари.

Тужна истина је да нисмо у потпуности разумели у шта се упуштамо са Грузијом и да смо погрешно дефинисали основне интересе САД у региону. Михаил Сакашвили је својим закључцима да ће спроводити демократију и реформисати тржиште шармирао америчке саговорнике, али је истим унео и много националистичког смећа у своју тежњу за европским интеграцијама и чланству у НАТО. Оживљавање национализма у Грузији након пропасти Совјетског Савеза, Москви је добро дошло да себи додели улогу заштитника становника Абхазије и Осетије. Заузете другим кризама почетком деведесетих, САД су дословце охрабриле Јељцина да преузме посредовање у овим сукобима. Апели из Тбилисија за већим учешћем САД и Европе, донедавно су били у сенци већих приоритета.

Није никакво изненађење што Русија има своју агенду у Грузији, мада руске амбиције далеко превазилазе заштиту мањина у Абхазији и Осетији. Коментаришући исти сукоб 11. августа, председник Дмитри Медведев је изјавио: "Русија већ вековима гарантује безбедност у региону Кавказа". Сада се поставља питање какве намере Русије показују кораци које предузима, не само у Грузији и Кавказу, већ и у бившим совјетским републикама, као и у целој Европи. Оно што знамо о догађајима у Грузији, поготово тих кључних дана у августу 2008, не нуди нам јасан одговор. Без обзира на провокацију Русије, Грузија је направила неприхватљиву стратешку грешку одлуком да одговори

војном силом. Нада да Јужну Осетију може да присвоји једном брзопотезном применом силе, била је фантомска самообмана; направљена је трагична и груба грешка. Насупрот оптужбама Грузије, Руске снаге нису ушле у Тбилиси да би смениле владу. Можда је то била жеља Москве, али изгледа да су руски лидери били довољно паметни да сачекају да се за то побрину грузијски политичари. У међувремену, у Абхазији и Јужној Осетији успостављено је дугорочно војно присуство Русије. Акција Москве садржи поруку за све суседе, посебно за Украјину, Молдавију и Азербејџан: Русија је повратила моћ и не боји се да је употреби; „блиско иностранство“ је од посебног интереса за руску безбедност; а Москва ће сваку експанзију НАТО или ЕУ у свом задњем дворишту схватити као претњу.

Шта све то значи за САД? Нажалост, оно што је америчка влада схватила као подршку демократији и реформама, Сакашвили је разумео као подршку против Русије. Грузија није била у НАТО-у, али је била савезник Сједињених Држава. Сакашвили је послао трупе у Ирак као помоћ Американцима. Да ли би заиста Америка њему помогла да је то било потребно? На Самиту НАТО-а у Букурешту стекао се утисак да би САД по сваку цену стале уз Грузију. Али након августовских догађаја Грузија је скрхана и разочарана, а кредибилитет Сједињених Држава пољуљан.

Дакле, који су могући правци деловања Сједињених Држава? Мало је добрих. Бројне реакције из Вашингтона усредсредиле су се на то да окривљују Москву за кризу (што је и најлакше), и да пронађу начине да казне и изолују Русију. У овим реакцијама као да доминира модел понашања стечен током Хладног рата. Међутим, уколико ово није „нови Хладни рат“ (како су експерти брже-боље изјавили, све тражећи од Русије да плати цену за своје акције), зашто онда користимо правила из старе стратегије за Хладни рат? Сједињене Државе и њени савезници могу да учине пар корисних ствари, и то:

Да осуде одређене конкретне акције Русије у Грузији, али уз уздржавање од званичне реторике Сједињених Држава. Руси већ знају да нам се не свиђа оно што су урадили. САД би требало да се усредсреде да добију оно што желе, и требало би да избегнемо жалбе и претње које нисмо спремни да остваримо.

Промовисање демократије у Грузији може и треба да се настави, али не би смела да се помеша са поновним освајањем Јужне Осетије и Абхазије. Уколико би се то покушало, изостао би успех и на једном и на другом плану. Најважније је учинити све што је могуће да руске трупе у што већој мери напусте Грузију. Боље је имати независност и суверенитет на једном делу територије, него немати независност на читавој територији.

Повратити поверење међу зарађеним странама је још један примарни задатак.

Предвиђено је да ЕУ и ОЕБС обављају неутрални надзор, али то неће имати никакву пресудну улогу, јер неће моћи да присиле ни Русе ни сепаратисте да учине било шта они што не желе. Међутим, недостатак моћи притискања неће ометати посматрачку мисију у подстицању транспарентности и раду на враћању поверења.

Реално укључивање Сједињених Држава у процес тражења политичког решења за сепаратистичке сукобе у региону мора да буде приоритет. То значи да се не треба ограничити само на реторику по питању територијалног интегритета државе. Министри и председници су у обавези да се доследно баве тим питањима. Сада је наша највећа нада да ће се у Грузији створити слична ситуација као на Кипру, где ће неколико држава признати Абхазију и Јужну Осетију, и да ће се у будућности путем преговора постићи договор. Међутим, не смемо заборавити на Нагорно-Карабах и Придњестровље, који су и даље извор нестабилности, и не смемо их занемарити. Такође се морамо трудити да не будемо ми посредници у следећем индиректном окршају.

Успорити ширење НАТО у регионе где НАТО нема прецизно одређене могућности, ни жељу да их брани. Кредибилитет НАТО-а је сада нарушен разилажењем између реторике и деловања у Грузији. Само зато што се Русија негде противи даљем ширењу НАТО, не значи аутоматски да је то ширење добра идеја. Кад се прашина слегне, Алијанса би могла пожелети да Грузију и Украјину прими за нове чланове. При доношењу тих одлука, требало би још једном бацити поглед на критеријум из Студије о проширењу НАТО-а из 1995. године, а не просто реаговати импулсивно. Коначно, савезници би можда требало да поново размотре питање како се НАТО и Русија уклапају у свеукупну архитектуру европске безбедности. Неуспела интеграција Русије у безбедносне структуре у периоду након Хладног рата, остаје и даље фундаментални пропуст од стране Европе.

Поново успоставити структурисани дијалог између САД и Русије у вези са читавим низом тема које се тичу глобалне безбедности. Потребно је овај билатерални дијалог институционализовати и учинити да за њега буду надлежни врло високи званичници, као што је то био случај за време Реганове и Клинтонове администрације. Емотивни приступ, као што је био Путинов иступ у Минхену или као наша склоност моралном згражавању, слабе су замене за праву политику.

Подсетити се да је интеграција Русије у евро-атлантске и светске институције била главни циљ у периоду после Хладног рата. Руске акције у Грузији само отежавају достизање овог циља, али од њега се не сме одустати. Васкрсавање изгубљеног непријатеља неће разрешити руско-америчка неслагања, нити ће поново успоставити стабилност и сигурност.

У овом тренутку, изгледи за непристрасну сарадњу с Москвом су прилично слаби. Садашње руско руководство је превише самосвесно и преосетљиво. Руски економски успех натопљен нафтом подстакао је у Кремљу стварање илузије да добри односи са Западом нису посебно неопходни. У исто време, Путин и његови сарадници немају слуха за дијалог. Не признају последице свог насилног деловања, и сваку критику доживљавају као претњу по своју владавину. И тако настаје затворени круг, у коме се руске акције и критике споља међусобно поштравају, због чега су изгледи за одржавањем односа са Москвом – а камоли да се исти поправе – све слабији.

Да би се изашло из овог затвореног круга, морамо што прецизније одредити најважније америчке интересе у односима са Русијом. На сваком списку би се нашао велики број важних ставки: делотворна контрола и смањење нуклеарног наоружања; спречавање даљег ширења оружја за масовно уништење; сарадња у борби против међународног тероризма; сарадња у борби против међународног криминала као што је трговина дрогом, трговина људима, сајбер криминал, и друго. Овим списком далеко од тога да је обухваћена читава палета важних интереса којима би требало да се бавимо заједно са

Русијом.

Веома је важно да се запитамо: зашто већина нас тако агресивно жели борбу с Москвом? Да ли би свет заиста био бољи уколико би се вратио супарнички, чак отворено непријатељски, однос између Вашингтона и Москве, као у другој половини двадесетог века? С пуним правом треба приговорити Русији због њеног понашања у Грузији, док ми настављамо да подржавамо мир, стабилност и демократију на Кавказу. Коначно, имали бисмо већу шансу да остваримо наше циљеве на Кавказу уколико бисмо радили на томе да спасемо наш однос са Русијом, ма колико неумесно нам се то чинило сада када смо у афекту.

(Аутор је редовни професор Стратегије националне безбедности на National War College, био је шеф мисије ОЕБС-а у Молдавији, у два мандата између 1999. и 2006. Овде изложено мишљење је искључиво његово.)
(24.09.2008 The National Interest)